

Studenter som arbetar - Varför och var?

2009-03-19
Johannes Hylander

Innehåll

1	Förord.....	3
1.1	Resultat i korthet	3
2	Inledning och metod	6
3	Studenterna och deras arbetsmarknad	7
3.1	Arbetsliv och studenter i samarbete	8
3.2	Extraarbetets betydelse för den fortsatta karriären.....	9
4	Varför arbetar studenter extra?.....	11
4.1	Huvudsakliga skäl till att studenter arbetar extra	12
4.2	Skillnader mellan olika studentgrupper	13
5	Hur mycket arbetar och tjänar studenterna?	18
5.1	Hur mycket arbetar studenterna under sommaren?	18
5.2	Hur mycket tjänar studenterna under sommaren?	21
5.3	Hur mycket arbetar studenterna under terminerna?	24
5.4	Hur mycket tjänar studenterna under terminerna?	27
5.5	Fribeloppet	31
6	Arbetsplatserna och arbetets relevans för studierna?	32
6.1	Flest studenter inom hälso-, sjukvård och omvårdnad	32
6.2	Arbetets relevans för studierna	34
7	Slutsatser	38
8	Referenser	39

1 Förord

Idag läser cirka 320 000 studenter vid landets universitet och högskolor, av dessa studerar 75 000 på deltid.¹ Hela sex av tio studenter arbetar extra vid sidan av studierna.² För många är det nödvändigt med ett extraarbete, dels för att kunna försörja sig, dels för att få kontakter och erfarenheter från yrkeslivet. Viktigast är dock att få extra pengar vid sidan av studiemedlet.

Studenter är en heterogen grupp med olika förutsättningar för att bedriva studier och arbete. Det som förenar dem är att de genom studier vill stärka sina chanser på en framtida arbetsmarknad. Formerna för studierna varierar beroende på individuella förutsättningar, såsom utbildningsinriktning, fallenhet, personliga val och livssituation. Klart är dock att majoriteten av studenterna anser att de måste arbeta extra vid sidan av studierna för att klara sig.

Flera politiska företrädare har yttrat idéer om att införa en lagstadgad rätt till heltid³, både från politiska partier och från fackförbund. Ingen har dock beaktat vilka konsekvenser ett sådant förslag skulle få för de extraarbetande studenterna.

För att belysa studenternas behov av extraarbete har Westander, på uppdrag av Saco Studentråd och Svenskt Näringsliv, genomfört en studie om varför och hur mycket studenter arbetar extra vid sidan av studierna. Studien visar även hur behoven av extraarbete skiljer sig mellan olika grupper av studenter.

1.1 Resultat i korthet

Studien visar att det är särskilt viktigt att kunna kombinera studier och arbete för studenter från så kallade studieovana miljöer, det vill säga de vars föräldrar inte har läst vidare efter grundskolan. Skälen för detta är ekonomiska, dels att de behöver arbeta extra för att ha råd att studera, dels för att de i mindre utsträckning har rätt till studiemedel än andra studenter. De är därför mer beroende av sina extraarbeten är de studenter vars föräldrar är akademiker.

Ungefär hälften av studenterna i undersökningen anser att de arbetar extra inom ett område som är relevant för deras studier. Arbete vid sidan av studier bidrar till den för framtiden viktiga kombinationen av teori (studier) och praktik (arbete). Det vore därför olyckligt att begränsa studenternas möjligheter att försörja sig och att skapa en naturlig övergång mellan studier och arbete. Att studier i kombination med arbete underlättar inträdet på arbetsmarknaden bekräftas av flera studier.

¹ Högskoleverket, *Årsrapport 2008*, s. 24

² SCB, *Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701*

³ Gudrun Schyman, 2009-02-24 <http://www.feministisktinitiativ.se/artiklar.php?show=796>

Fackförbundet Handels i VK 2009-03-16 <http://www.vk.se/Article.jsp?article=262067>

Mona Sahlin i Ekot 2007-06-01 <http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=1400079>

Extraarbete är ett bra sätt för studenter att försörja sig, särskilt i slutskedet av studierna. Denna mjuka övergång till arbete försvåras vid införande av lagstadgad rätt till heltid, då det kan bidra till att arbetsgivare drar sig för att anställa studenter som kan komma att kräva en rätt till heltid. Svårast blir det för akademiker som vill kombinera sina studier med arbete. Lagstadgad rätt till heltid riskerar helt enkelt att minska antalet arbetstillfällen och i stället öka arbetslösheten.⁴

I tider när behoven av en ständig vidareutbildning blir större kan stela regler leda till att färre vågar börja studera. Detta drabbar troligtvis särskilt dem som är mest beroende av sina extraarbeten, med andra ord de studenter som kommer från studieovana hem. En grupp som redan från början är underrepresenterade på högskolan. En lagstadgad rätt till heltid skulle därmed resultera i en cementering av den sociala snedrekryteringen till högskolan och i förlängningen den totala utbildningsnivån i landet.

Frågan om rätt till heltid hör inte hemma i lagstiftningen, utan bör i linje med den traditionella svenska modellen lösas i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Endast då kan lösningarna anpassas efter de olika behov och förutsättningar som råder i olika branscher och bland olika grupper av anställda. En så stor och varierad grupp som studenter kan inte passas in i en mall utan kräver en rad olika lösningar för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att:

- De två viktigaste skälen till att studenter arbetar extra är att de behöver mer pengar för att ha råd att studera (64 procent av de svarande i undersökningen uppger detta) och att de vill ha arbetslivserfarenhet som de kan redovisa när de söker jobb efter avslutade studier, (38 procent av de svarande uppger detta).
- Studenter vars föräldrar endast har grundskoleutbildning uppger i undersökningen att de arbetar mer vid sidan av studierna jämfört med de studenter i undersökningen vars föräldrar har akademisk utbildning.
- Det finns ett tydligt samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och skälen för att ha ett extraarbete. Ju högre utbildning föräldrarna har desto större vikt fästs vid arbetslivserfarenhet och kontakter och desto mindre betydelse har behovet av extra pengar för att ha råd att studera. Studenter vars föräldrar har högst grundskoleutbildning uppger i högre utsträckning i undersökningen att de behöver arbeta för att ha råd att studera.
- Kvinnliga studenter tjänar mindre än manliga studenter, både under sommarledigheten och under terminerna. Var femte manlig student som besvarat undersökningen uppgav att han tjänade över 50 000 kr under sommaren, medan bara var fjortonde kvinnlig student uppgav att hon tjänade så mycket.

⁴ Remissammanställning angående betänkandet *Stärkt rätt till heltidsanställning*, SACO, s. 38
https://www.sktf.se/Templates/Page_12949.aspx

- Var fjärde extraarbetande student uppger i undersökningen att de arbetar inom hälso-, sjukvård och omvårdnad och drygt var tionde med utbildning inom förskola, grundskola eller gymnasium. Fyra av tio extraarbetande studenter i undersökningen, vars föräldrar har högst grundskoleutbildning, återfinns inom något av dessa områden. Det kan jämföras med var tredje av de studenter i undersökningen vars föräldrar har högskoleutbildning.

2 Inledning och metod

I denna studie undersöker vi studenters arbete vid sidan av studierna. Två huvudsakliga frågor står i fokus i undersökningen:

- Varför arbetar studenterna extra?
- I vilken omfattning arbetar studenterna extra vid sidan av studierna?

Därutöver har vi studerat eventuella skillnader mellan olika grupper av studenter, dels med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå, dels kön.

I studien har 2 357 personer svarat på en webbaserad enkät som skickades med e-post till 18 230 studenter. Dessa har plockats genom ett metodiskt urval⁵ ur Verket för högskoleservice register över samtliga personer som våren 2008 sökte en kurs, en kurs inom ett program eller ett program för hösten 2008.⁶

Enkäten skickades ut den 17 november 2008 och en påminnelse gick ut den 24 november. Enkäten stängdes den 19 december.

För att sätta in svaren i sitt rätta sammanhang presenteras inledningsvis en översiktlig genomgång av ett antal andra rapporter om samspelet mellan de studerande och arbetsmarknaden.

⁵ Ett slumpmässigt urval har gjorts ur VHS databas över studenter under 50 år som varit antagna till och tackat ja till sin högskoleplats under HT2008 och HT2007.

⁶ Bortfallet gör att studien inte kan sägas vara statistiskt säkerställd, men det höga antalet svar ger en god indikation på generella trender. På grund av anonymiteten i enkäten har vi inte kunnat göra en godtagbar bortfallsanalys. I en jämförelse med statistik från Högskoleverket avviker de svarande inte nämnvärt från den stora gruppen studerande vad gäller kön, eller ålder. Medianåldern i undersökningen är 24 år. Enligt SCB är medianåldern för högskolenybjörjare 24 år. Eftersom denna undersökning omfattar studenter såväl i början som i slutet stämmer därför åldersfördelningen relativt väl om man antar att en utbildning är ca 4 år.

3 Studenterna och deras arbetsmarknad

Dagens studenter är en mycket heterogen grupp. Hälften av studenterna är över 25 år och omkring en tredjedel av de studerande är över 26 år när de påbörjar sina studier.⁷ Dessutom har var femte studerande barn och var fjärde studerar på deltid.⁸ Studenterna har därigenom olika behov av och möjligheter att försörja sig under studietiden. De svenska studenternas relativt höga ålder, internationellt sett, gör också att de i många fall redan har hunnit etablera en kontakt med arbetsmarknaden innan de börjar studera.⁹ Det är därför svårt att finna enhetliga lösningar som passar alla. Likaså är det svårt att göra en sammanfattande beskrivning av studenternas arbetsmarknad.

En grundfaktor som gäller de flesta som arbetar vid sidan av studierna är att de i huvudsak arbetar deltid och endast under vissa ledigheter från studierna har möjlighet att arbeta heltid.¹⁰ Denna rapport fokuserar därför på studenternas arbete ur ett deltidsperspektiv.

Deltidsarbeten finns i dag i störst utsträckning inom vård och omsorg och i minst utsträckning inom industrin.¹¹ I utredningen *Den könsuppdelade arbetsmarknaden* från 2004 slår utredaren fast att:

”deltidsarbetet har främst ökat bland de yngre vilket beror på att de ofta kombinerar arbete och studier men också på att mödrar med små barn är relativt unga. Det är fortfarande vanligt att småbarnsmödrar övergår till deltidarbete efter att föräldraledigheten är slut. Att omfattningen av deltidarbete också speglar utbildningsnivån är känt. Deltidstjänster är betydligt vanligare i yrken som kräver kortare utbildningar än i dem som kräver längre. Eftersom många kvinnor numera skaffar sig allt längre utbildning betyder det att på sikt kommer sannolikt fler och fler unga kvinnor att välja bort deltidarbete när de får barn eller i alla fall inte vara ensam deltidarbetande i hushållet.”¹²

Enligt en studie från SCB från 2007 arbetar cirka 60 procent (vilket motsvarar ungefär 200 000) av de studerande i större eller mindre utsträckning vid sidan av studierna. Kvinnor arbetar i något högre utsträckning än män.¹³

”En knapp fjärdedel arbetade 20 timmar eller mer och 17 procent arbetade mellan 10 och 19 timmar per vecka. Det var framförallt studenter som är över 30 år som arbetade 20 timmar eller mer per vecka, drygt 50 procent. En tredjedel av de

⁷ Högskoleverket, *Årsrapport 2008*, s. 23-24

⁸ Saco Studentråd, *Utbildning Straffbart? En rapport om studenter och trygghetssystem*, s. 23; Högskoleverket, *Årsrapport 2008*, s. 24

⁹ Högskoleverket, *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige*, Rapport 2008:33 R, s. 33; Högskoleverket, *Årsrapport 2008*, s. 23-24

¹⁰ SCB, *Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701*

¹¹ SOU 2004:43, *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*, s. 71

¹² SOU 2004:43, *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*, s. 72

¹³ SCB, *Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701*

studenter som arbetade under våren tyckte att arbetet påverkade deras studier negativt. En fjärdedel upplevde att studierna påverkades positivt av arbetet.”¹⁴

3.1 Arbetsliv och studenter i samarbete

Samarbetet mellan högskola och arbetsliv är ingen ny fråga. Det har diskuterats under många år ur ett flertal olika perspektiv och har presenterats i en lång rad rapporter och seminarier. De senaste åren har frågan aktualiserats i samband med den så kallade Bologna-processen, i vilken högskolorna bland annat ska ta ansvar för att utbildningarna anpassas efter arbetsmarknadens behov.¹⁵ Samtidigt har både högskolorna och näringslivet utvecklat verksamheter som vänder sig till studenterna och som handlar om deras inträde på arbetsmarknaden.

I Högskoleverkets studie *Studentspegeln* från 2007 anger omkring hälften av studenterna att de har arbetat eller haft praktik inom områden som anknyter till studierna. Ytterligare en fjärdedel uppger att de kommer att ha det. Praktik är vanligast bland de studenter som läser till läkare, tandläkare eller apotekare och inom vård- och receptarieutbildning. Av dessa har ungefär åtta av tio studenter haft praktik.¹⁶

En studie som fackförbundet Sif genomförde 2003 visar att hälften av högskoleingenjörerna tycker att yrkeslivsanknytningen på deras utbildning är alltför dålig. Vidare menade fyra av tio studenter i undersökningen att lärarna inte tog exempel från arbetslivet.¹⁷

För att möta behoven och önskan om en närmare koppling till arbetslivet har de flesta lärosäten startat olika former av karriärcentra som ska hjälpa studenterna att få kontakter med arbetslivet såväl under utbildningen som när de tagit examen. Till exempel har Stockholms universitet har inrättat ett karriärcenter som ”vänder sig till alla studenter på Stockholms universitet som vill förbereda sig för arbetslivet under studietiden och som vill förbättra sina möjligheter att hitta rätt arbete efter avslutade studier”¹⁸. Ett annat exempel är Högskolan i Jönköping som har inrättat Knutpunkten där man arbetar för att ”stärka studenternas förutsättningar att få ett lämpligt arbete efter examen. Knutpunkten vill även underlätta för yrkeslivets representanter att komma i kontakt med högskolan och dess studenter.”¹⁹

I näringslivet har ett antal specialföretag med inriktning på att rekrytera studenter till olika uppdragsgivare vuxit fram i landet. Ett exempel på detta är Academic Work som startades av studenter på KTH i Stockholm 1998 och nu har vuxit till ett av de större bemannings- och rekryteringsföretagen med inriktning på studenter. Ett annat

¹⁴ SCB, *Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701*

¹⁵ Törnqvist, *Från högskola till arbete*, s. 103

¹⁶ Högskoleverket, *Studentspegeln*, 2007: 20 R, s. 30

¹⁷ Pressmeddelande från Sif, 2003-05-06, *Dålig kontakt med yrkeslivet på högskoleingenjörprogram*, <http://www.newsdesk.se/view/pressrelease/50431>

¹⁸ <http://www.su.se/arbetsforum>

¹⁹ <http://www.hj.se/doc/662>

exempel är Student Consulting som startade av studenter vid Luleå tekniska högskola 1997.

3.2 Extraarbetets betydelse för den fortsatta karriären

I studien *Framtida kompetensbehov* från 2008, som genomförts på uppdrag av Högskolan på Gotland, har företrädare för ett tiotal arbetsgivare svarat på frågor om vad de letar efter när de rekryterar nyutexaminerade studenter. Sammanfattningsvis ville de att en nyutexaminerad akademiker ska vara:

”Social och engagerad med erfarenheter utanför den traditionella högskoleutbildningen som visar att personen kan och vill ta ansvar, samarbeta och har kunskaper som är relevanta för arbetsgivaren. Engagemang i studentkår, kulturliv, idrottsrörelse och olika typer av extrajobb som gärna får vara kopplade till studiernas innehåll ger denna typ av meriter.

(Samt ha:)

Branschkunskap som gör att de vet vilken typ av anställningar de vill söka och hur de ska meritera sig för att kunna få dessa. Kontinuerliga kontakter med arbetslivet under hela studietiden i form av praktik, examensarbeten och praktiska fall i utbildningen ger dem dessa meriter.”²⁰

I rapporten *Från högskola till arbete* från 2008 argumenterar forskaren Tommy Törnqvist för att många arbetsgivare till del har en exkluderingsprocess i sin syn på rekrytering och på förhand utesluter vissa grupper. Författaren menar att studenterna arbetar för att ”göra sig synliga för att avvärja förutfattade föreställningar innan kategoritänkandet slår till. Det handlar bl.a. om att ta sig innanför arbetsplatsportarna och visa vad man går för.”²¹ Vidare skriver författaren att många studenter upplever sig ha problem med att få det första jobbet just därför att de saknar arbetslivserfarenhet. Den genomförda studien visar även att inträdet på den reguljära arbetsmarknaden ofta sker i en flerstegsraket, som inleds med tillfälliga arbeten under studietiden.²²

Etableringsfasen, det vill säga perioden efter avslutade studier, är en kritisk tidpunkt för studenterna, både ur ett personligt perspektiv med familjebildning och ökade krav på ett socialt planerbart liv och ur ett professionellt perspektiv där både arbetet under studietiden och det första arbetet efter studierna kan styra den framtida karriärutvecklingen.²³

Meriter från arbetslivet - oavsett om de förvärvats genom frivilligarbete, inom ramen för studierna eller genom regelrätta extraarbeten - verkar därmed vara en viktig faktor för studenternas etablering på den ordinarie arbetsmarknaden.

²⁰ Högskolan på Gotland, *Framtida kompetensbehov, En intervjustudie av personalchefers syn på nyutexaminerade akademiker*, s. 4

²¹ Törnqvist, *Från högskola till arbete*, s. 102

²² Törnqvist, *Från högskola till arbete*, s. 102, 108-109

²³ Törnqvist, *Från högskola till arbete*, s. 105, 108-109

4 Varför arbetar studenter extra?

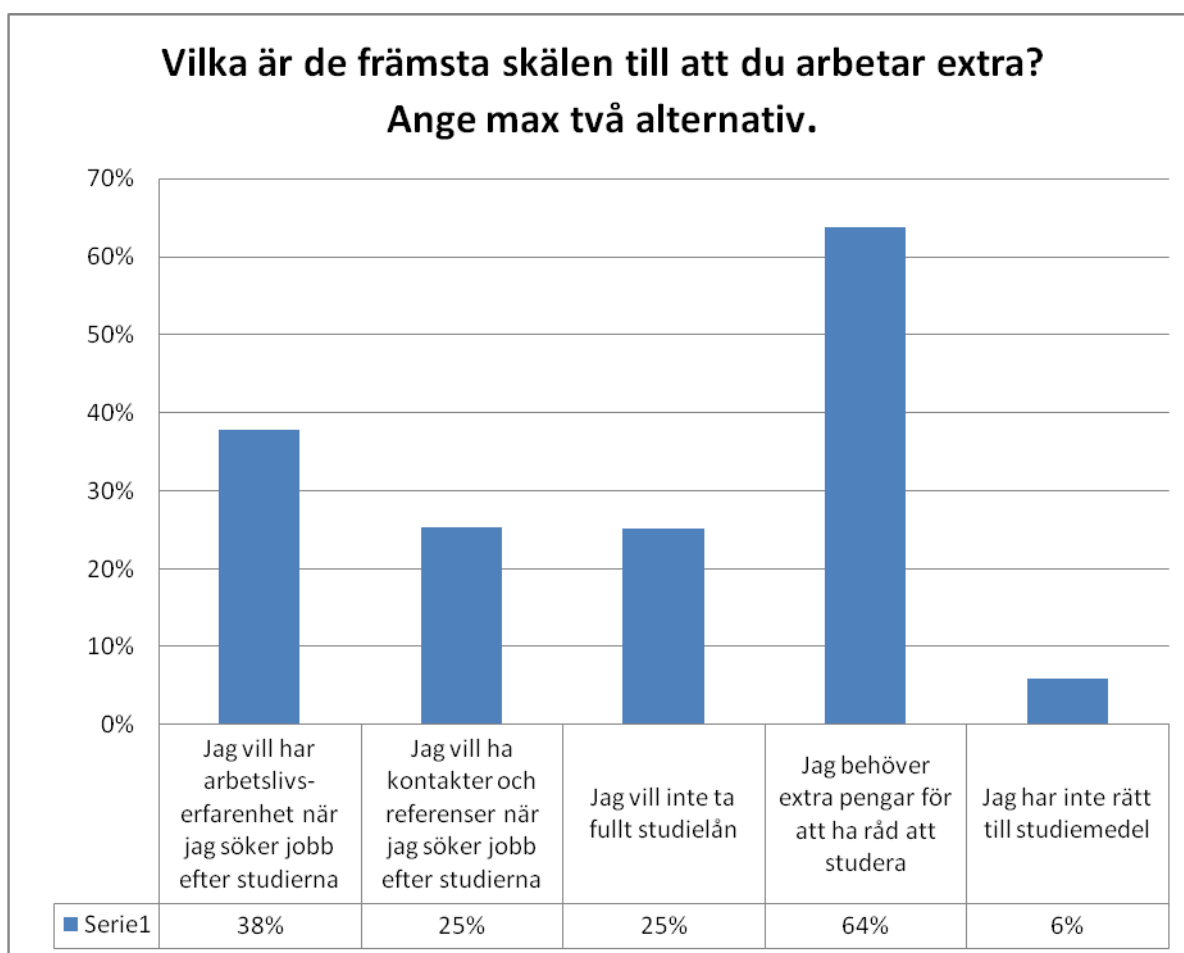
Studenter kan ha olika skäl för att arbeta extra vid sidan av studierna. I denna studie har vi förenklat frågeställningen genom att ställa frågor om deras ekonomiska situation respektive om möjligheterna att förbättra sin position på arbetsmarknaden efter avslutade studier.

De svarande har därför ombetts att svara på varför de arbetar vid sidan av studierna och har fått möjlighet att välja två av fem olika alternativ. Det har även varit möjligt att lämna öppna kommentarer eller alternativ till svaren.

4.1 Huvudsakliga skäl till att studenter arbetar extra

På frågan om vilka som är de två främsta skälen till att studenterna arbetar extra är det allra vanligaste svaret att de behöver mer pengar för att ha råd att studera, vilket 64 procent har svarat. Det näst vanligaste svaret, som 38 procent av de svarande uppgett, är att de vill ha arbetslivserfarenhet som de kan redovisa när de söker jobb efter avslutade studier.

Ungefär var fjärde svarande har angivit att de inte vill ta fullt studielån och lika många att de vill ha kontakter och referenser när de söker jobb efter avslutade studier. Nära sex procent svarar att de inte har rätt till studiemedel.²⁴

Antal svarande: 1626

Arbetar ej: 731

²⁴ Eftersom denna undersökning endast omfattar personer under 50 år är det ingen i undersökningen som inte får studiemedel på grund av det absoluta taket vid 54 års ålder i studiemedelssystemet. Däremot lär det vara några som påverkas av den avtrappning som sker från 45 års ålder.

Flera av de öppna kommentarerna från de svarande handlar om att de måste ha extra pengar för att ha råd att studera på grund av familj eller liknande, eller att de vill ha mer pengar att röra sig med än vad studiemedlet ger.

”Hellre arbeta än att ta lån och skulle jag ta lån och studiebidrag skulle detta sänkas pga. min sidoinkomst så pengar totalt i plånboken blir nästan detsamma. Detta gör att jag hellre arbetar och slipper studielån.”

”Har familj med två barn, måste ha inkomst.”

”Behöver inte ta lån om jag jobbar utan klarar mig på bidraget.”

”Vill inte leva på studielån. Har hus och barn och bil att betala.”

”När jag arbetar på sommaren är det för att få pengar att leva för, då jag inte får något studiemedel.”

Därutöver märks ett antal kommentarer om vikten av att behålla en tidigare eller ny kontakt med arbetsmarknaden eller den egna tidigare arbetsplatsen, samt att det är bra att byta perspektiv under studietiden.

”Jag tycker det är viktigt att varva teori och praktik. Min livsstil är ett växelbruk av arbete och studier.”

”Jag vill komplettera mina studier med utlandserfarenheter, vilket kostar.”

”Jag vill varva studier med jobb för att få omväxling.”

”Jag vill ha mer pengar att röra mig med, tycker att det är roligt och vill vara lojal mot tidigare arbetsgivare så att man har kvar jobbet efter avklarade studier. Samt får en möjlighet att möta "verkligheten" som jag läser om.”

”Får arbetslivserfarenhet, men dock inte inom området jag utbildar mig inom.”

”Jag har roligt och trivs med mina arbetsuppgifter och på min arbetsplats.”

4.2 Skillnader mellan olika studentgrupper

Även om det vanligaste skälet för att studenter arbetar vid sidan av studierna är att få extra pengar går det att utläsa skillnader mellan hur olika grupper av studenter värderar skälen för att arbeta extra.

Undersökningen visar att de vars föräldrar har akademisk utbildning värderar arbetslivserfarenhet och kontakter högre än de vars föräldrar endast har utbildning motsvarande grundskola. Den senare gruppen värderar istället de extrainkomster som arbetet ger högre.

Av barnen till högskoleutbildade har 62 procent svarat att de behöver extra pengar för att ha råd att studera och 40 procent säger att de vill ha arbetslivserfarenhet när de söker jobb. Av de vars föräldrar endast har studerat på grundskola har 68 procent

svarat att extra pengar är viktigast och 31 procent att de vill ha arbetslivserfarenhet när de söker jobb.

Det tredje vanligaste svaret är att studenterna vill ha kontakter och referenser när de söker jobb efter studierna. 27 procent av barnen till akademiker och 19 procent av barnen till de med högst grundskoleutbildning har angett detta som ett skäl för att arbeta extra.

Det finns ett tydligt samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och skälen för de studerandes extraarbeten. Ju högre utbildning föräldrarna har desto större vikt fästs vid arbetslivserfarenhet och kontakter och desto mindre betydelse är behovet av extra pengar för att ha råd att studera.

Studenter med extraarbeten vars föräldrar endast har grundskoleutbildning anger i större utsträckning än andra studenter att de inte längre har rätt till studiemedel. Av dessa har nio procent inte rätt till studiemedel jämfört med fem procent av de studenter vars föräldrar har en högskoleutbildning.²⁵

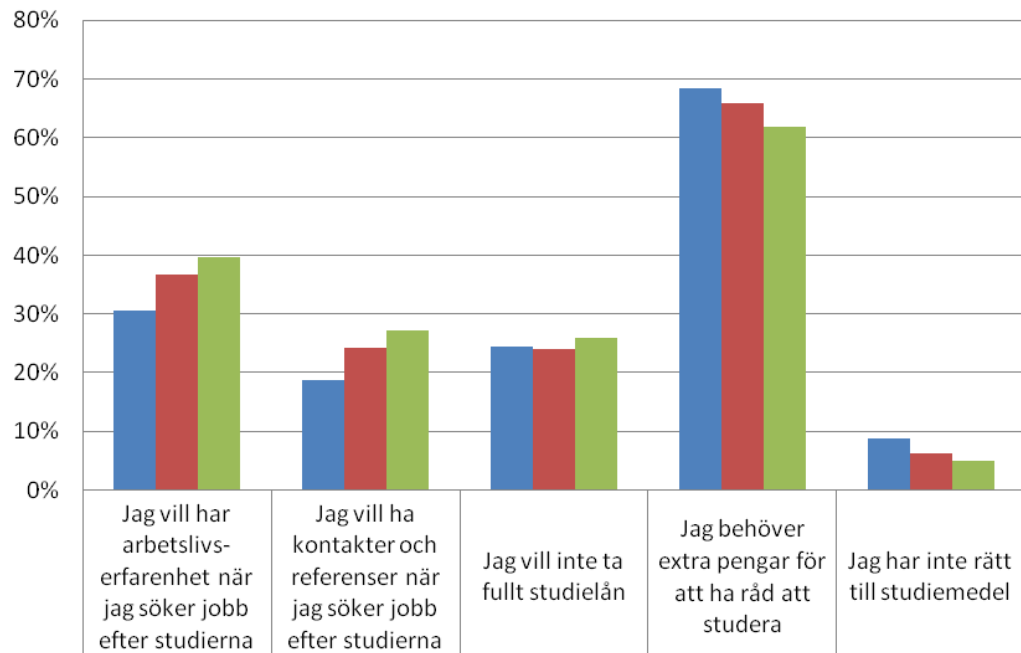
Sambandet kan troligen förklaras av flera faktorer. De vars föräldrar endast har grundskoleutbildning tenderar att börja studera vid en generellt sett högre ålder än andra.²⁶ De har därmed oftare hunnit bilda familj vilket medför högre levnadsomkostnader. Vidare har de ofta hunnit arbeta och har därmed en relation till arbetsmarknaden eller till och med ett arbete som de kan vara tjänstlediga från på hel- eller deltid för att bedriva studier. Samtidigt har de studenter vars föräldrar är högskoleutbildade generellt sett större möjlighet att få ekonomiskt stöd från sin familj.

För samtliga svarsalternativ utom viljan att ta studiemedel, ligger barn till de med gymnasieutbildning eller motsvarande mitt emellan studenter vars föräldrar har grundskoleutbildning respektive högskoleutbildning.

²⁵ Det kan finnas flera orsaker till detta, såsom att de redan har påbörjat en utbildning som de hoppat av, att de inte har tagit sina poäng i samma utsträckning som andra studenter, eller att de redan har nått taket om sex års studiemedel. Ur denna undersökning går det emellertid inte att dra några slutsatser på detta område.

²⁶ Högskoleverket, *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige*, Rapport 2008:33 R, s.33

**Vilka är de främsta skälen till att du arbetar extra?
Ange max två alternativ.**

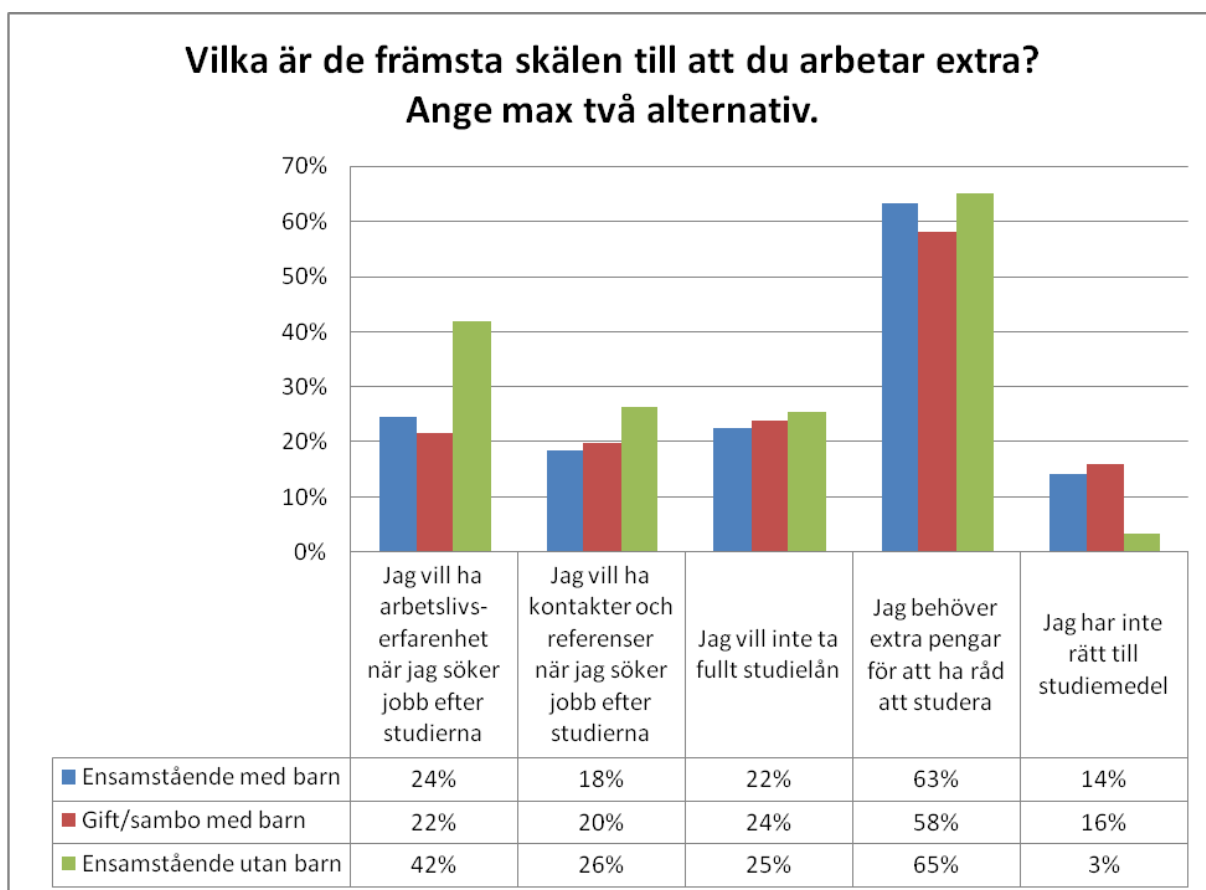
■ Grundskola	31%	19%	24%	68%	9%
■ Gymnasieskola	37%	24%	24%	66%	6%
■ Högskola	40%	27%	26%	62%	5%

Antal svarande: 1626

Vet ej/arbetar ej: 731

Utbildningsnivå avser den högsta utbildningsnivå som någon av den svarandes föräldrar har.

Bland de studenter som har barn och arbetar extra vid sidan av studierna har 14 procent av de ensamstående och 16 procent av de sammanboende inte rätt till studiemedel. Detta är en avsevärt högre siffra än för de ensamstående studenter utan barn, där endast tre procent av de studenter som arbetar inte har rätt till studiemedel. Detta kan troligtvis till del förklaras av att studenter med barn generellt sett är äldre och därmed antingen redan har tagit ut sina 12 terminers studiemedel, eller börjat slå i ålderstaket som inträder successivt från det år man fyller 45.²⁷

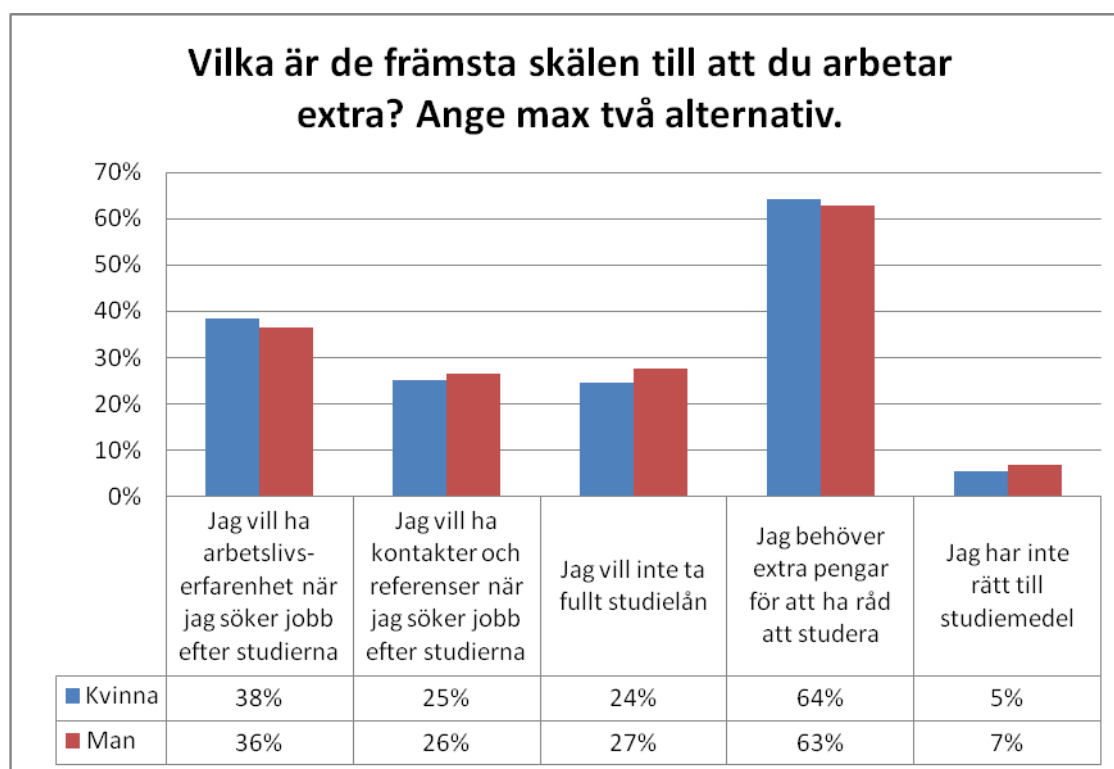

I grafen saknas gruppen samboende utan barn, varför det totala antalet svarande är 1116 och inte 1626.

Vet ej/arbetar ej: 568

²⁷ Eftersom undersökningen endast omfattar studerande under 50 år och endast sju procent av de svarande är över 40 år är dessa troligtvis relativt få.

I en jämförelse mellan kvinnor och män syns inga markanta skillnader.

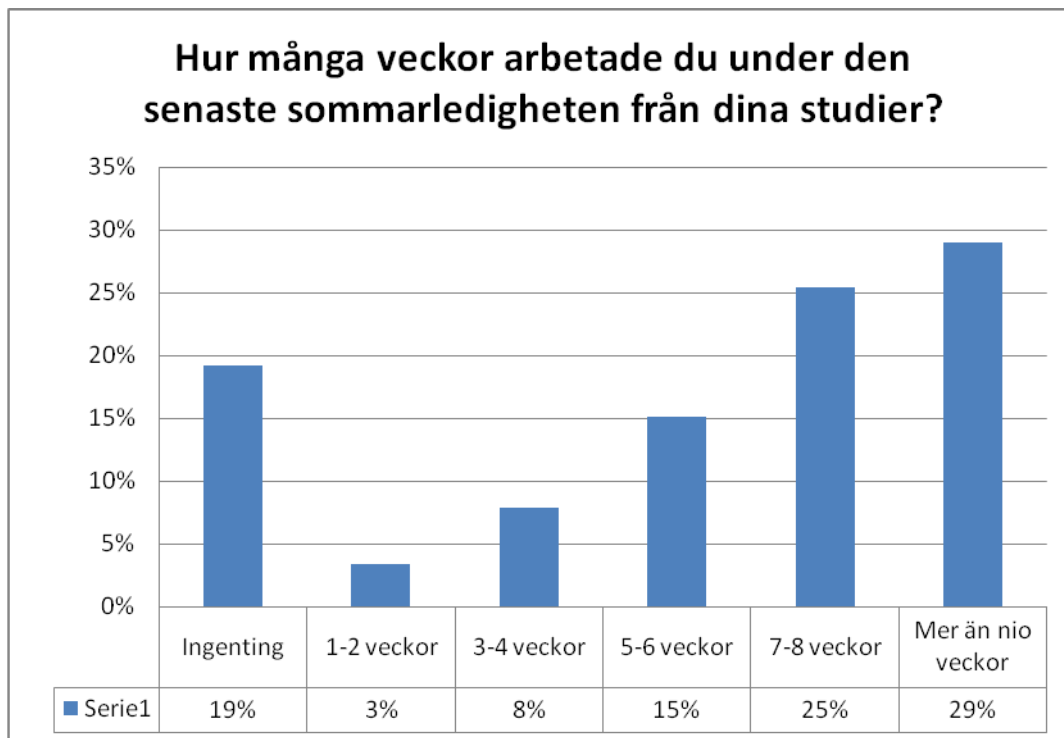
I diagrammet ingår inte de 15 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön med varför det totala antalet svarande uppgår till 2342 och inte till 2357.

5 Hur mycket arbetar och tjänar studenterna?

Omfattningen av studenternas arbete kan mätas både i form av tid och hur mycket de tjänar. I undersökningen redovisas både hur mycket de arbetar respektive hur mycket de tjänar under sommaren samt terminerna. Under respektive rubrik presenteras skillnader mellan de olika grupperna.

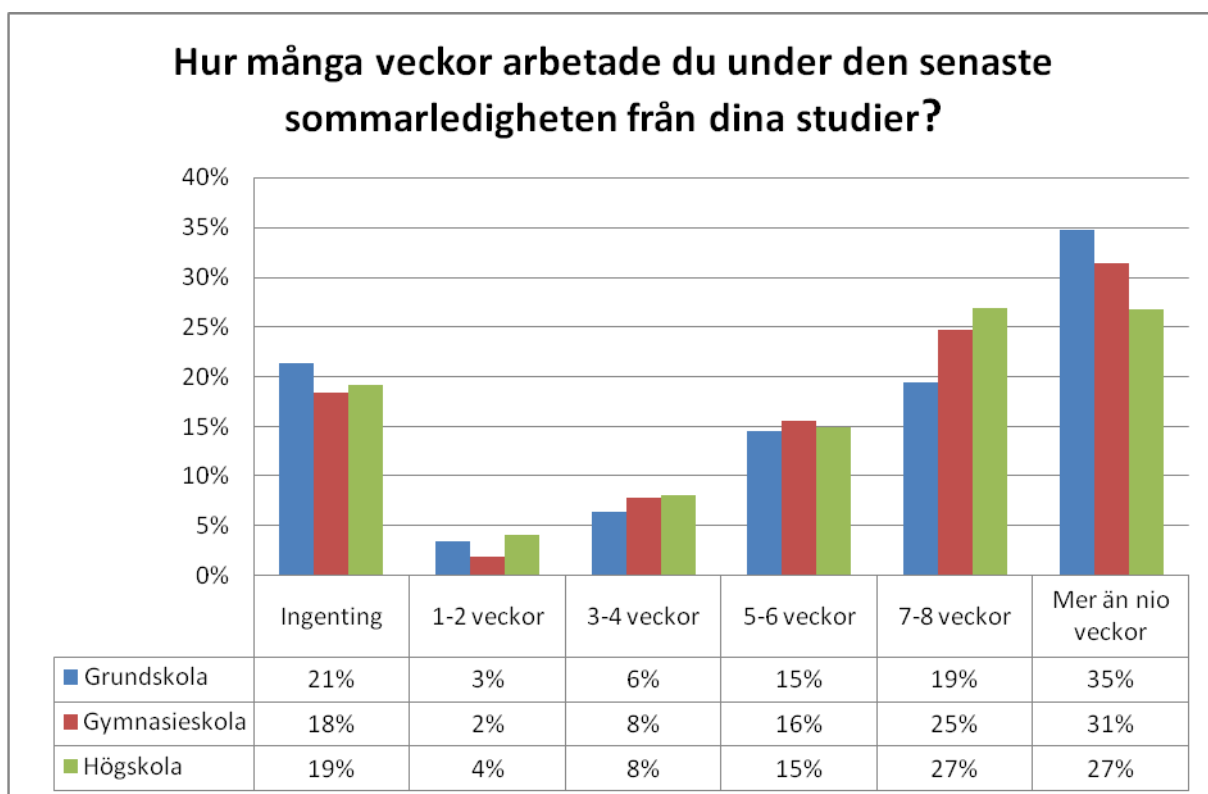
5.1 Hur mycket arbetar studenterna under sommaren?

En klar majoritet (cirka 70 procent) av studenterna har arbetat minst hälften av veckorna under den senaste sommarledigheten från studierna. Omkring var tredje arbetade mer än nio veckor, var fjärde sju till åtta veckor och var femte arbetade ingenting under den senaste sommarledigheten.

Antal svarande: 2357

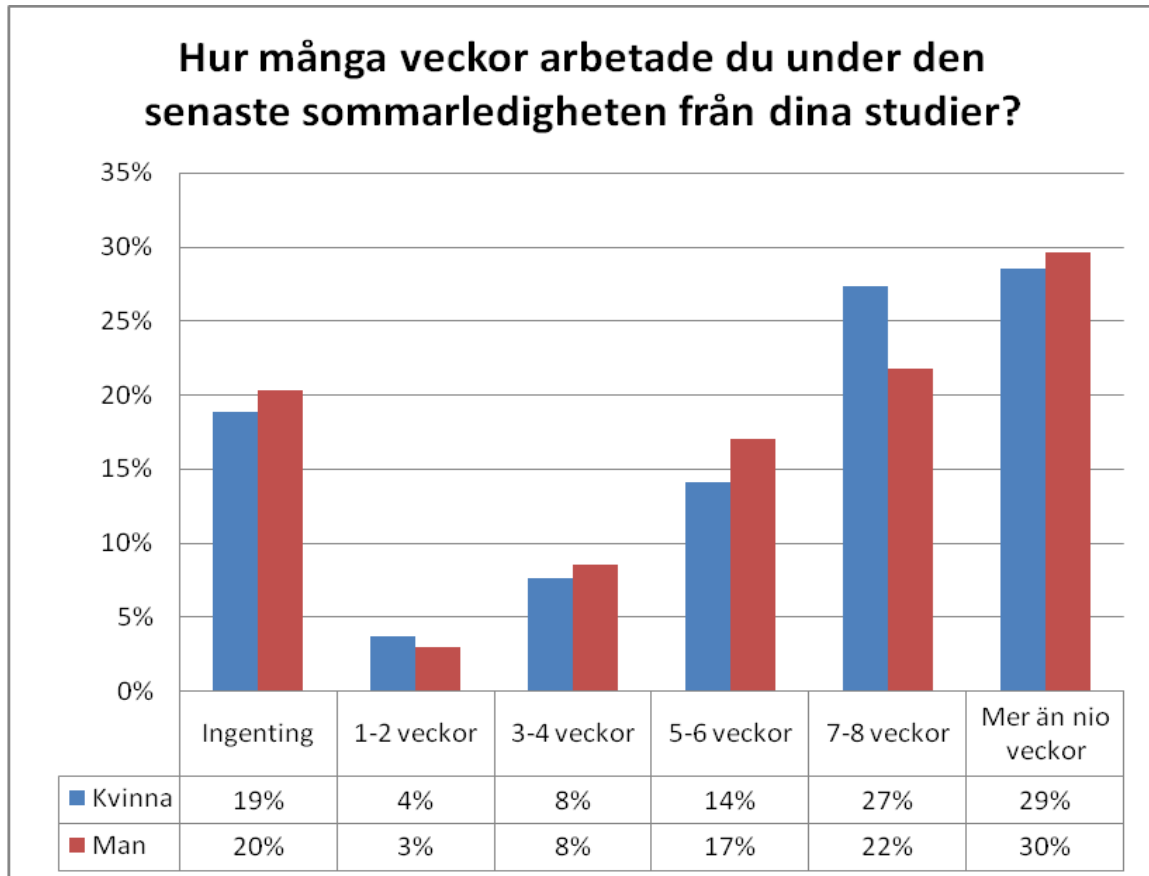
Föräldrarnas utbildningsnivå verkar inte påverka andelen som inte arbetar under sommarledigheten då den är omkring 20 procent för alla tre grupper. Däremot är de vars föräldrar har högst grundskoleutbildning överrepresenterade i den grupp som arbetar mer än nio veckor. 35 procent av denna grupp arbetar mer än nio veckor, medan 27 procent av barnen till högskoleutbildade arbetade i samma utsträckning. I den grupp som arbetade sju till åtta veckor är dock förhållandet den motsatta. 27 procent av de extraarbetande barnen till akademiker och 19 procent av barnen till de med högst grundskoleutbildning arbetade sju till åtta veckor. Om man slår ihop de som har arbetat 7-8 veckor med de som har arbetat mer än nio veckor arbetade de vars föräldrar har gymnasieutbildning något mer än de båda andra grupperna.

Antal svarande: 2357

Utbildningsnivå avser den högsta utbildningsnivå som någon av den svarandes föräldrar har.

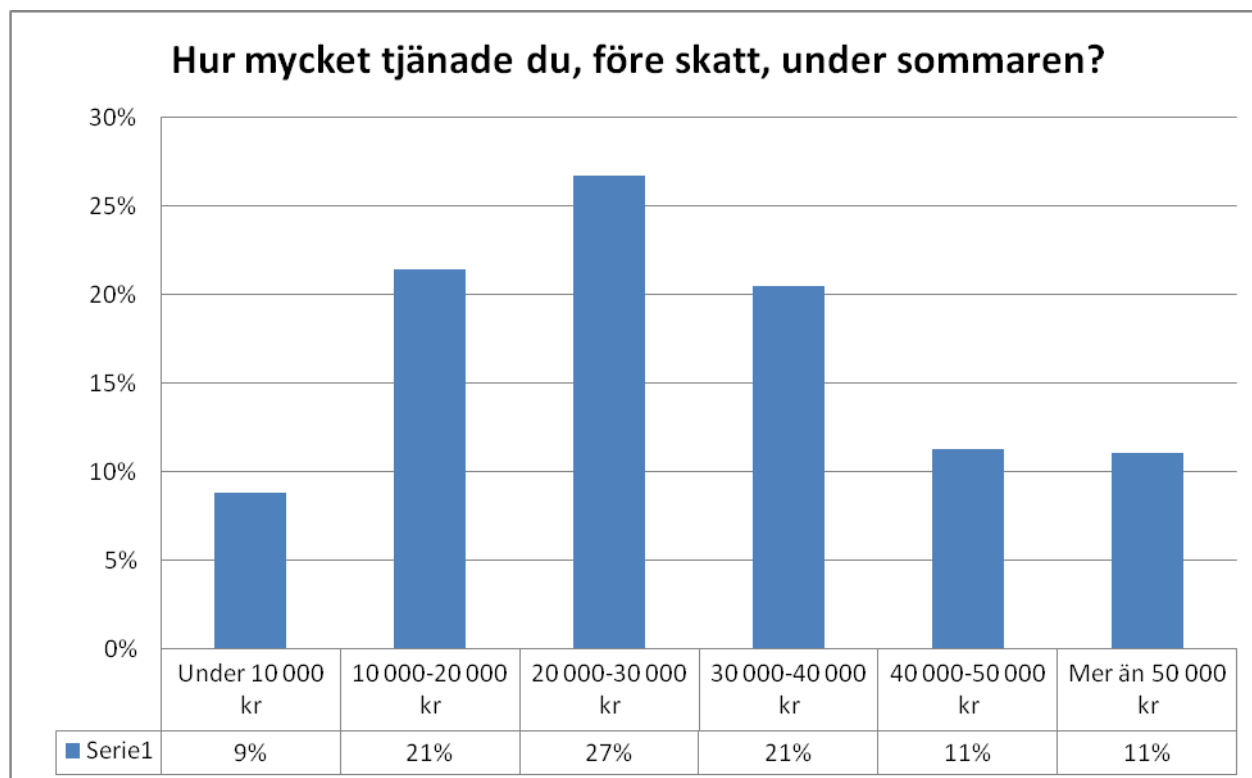
Kvinnor arbetade totalt sett i något större utsträckning än män under sommarledigheten, men skillnaderna mellan könen är generellt sett inte särskilt stora.

Antal svarande: 2342 (i underlaget ingår inte de 15 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön).

5.2 Hur mycket tjänar studenterna under sommaren?

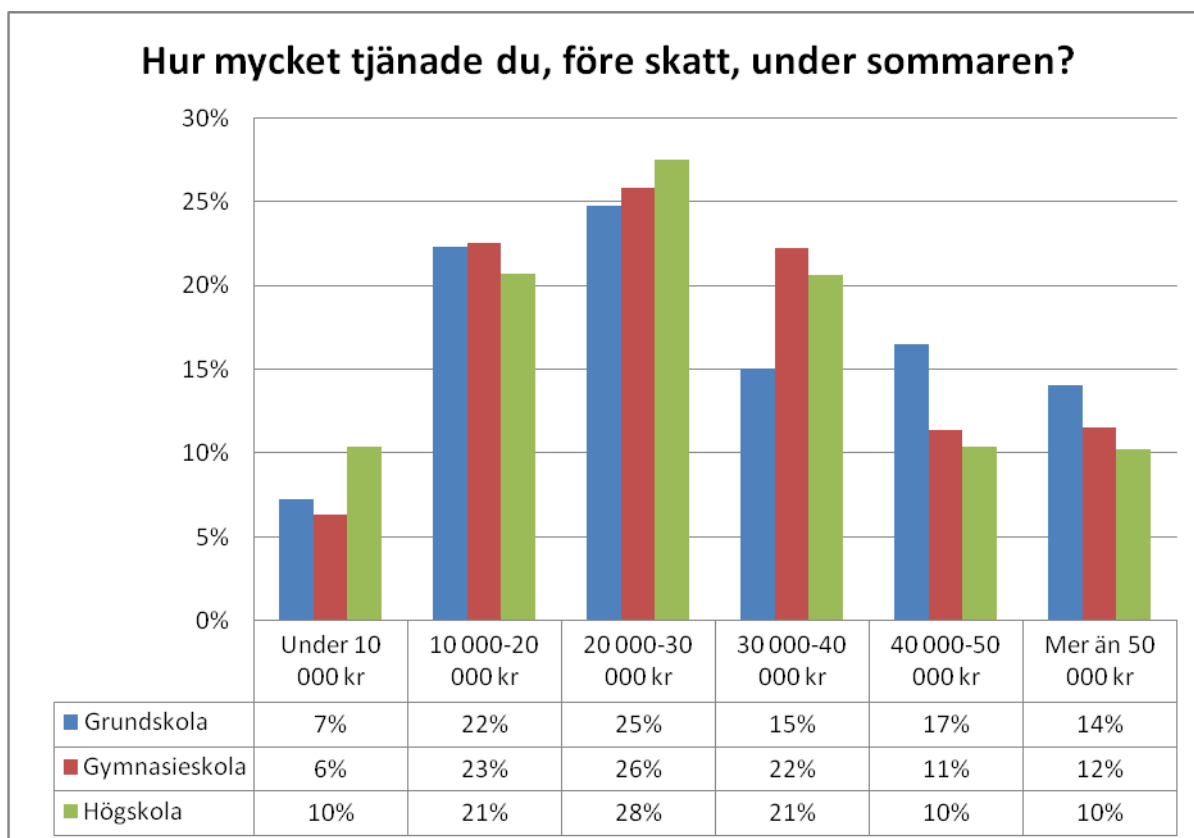
Av de studenter som har arbetat under sommaren har 11 procent tjänat mer än 50 000 kr vilket ungefär motsvarar två heltids månadslöner om cirka 25 000 kr under de aktuella 10 veckorna. Den största gruppen, drygt var fjärde, har tjänat 20 000-30 000 kr under sommaren.

Antal svarande: 1904

De vars föräldrar endast har grundskoleutbildning tjänar mest pengar under sommaren. Omkring var sjunde av dessa har tjänat mer än 50 000 kr, vilket kan jämföras med endast var tionde av de vars föräldrar har högskoleutbildning.

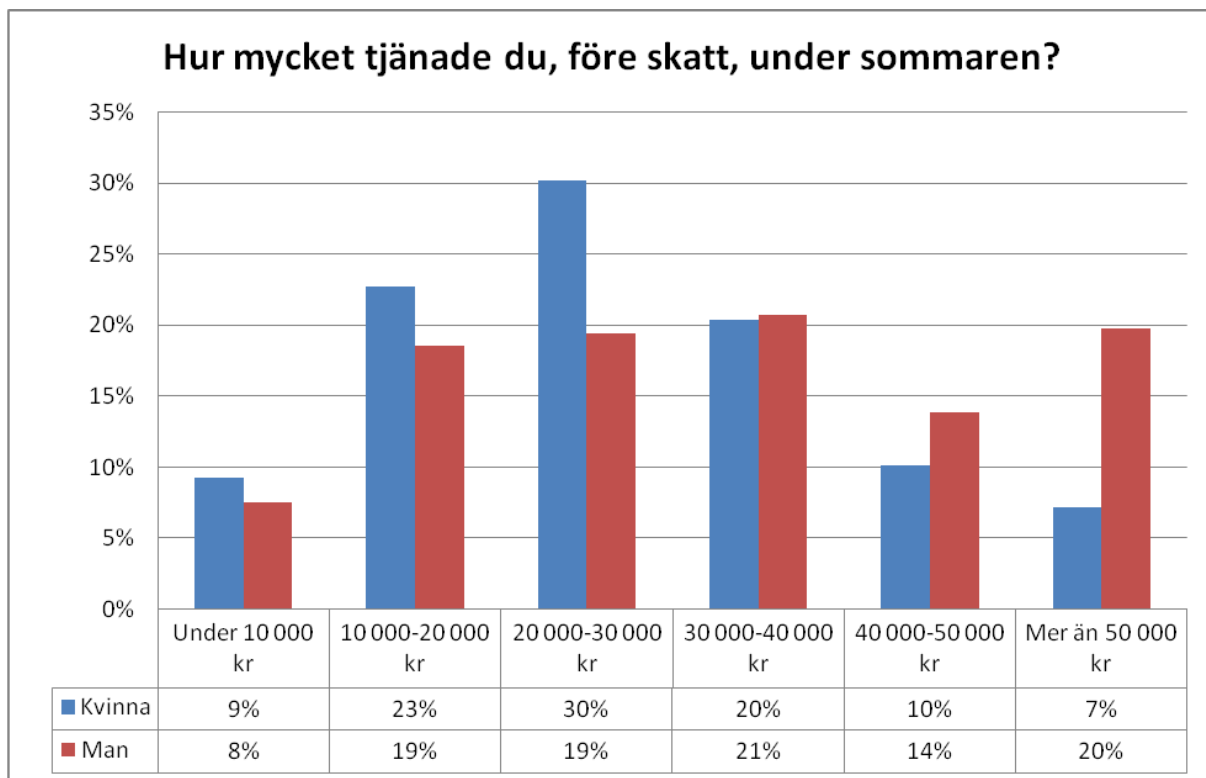
Eftersom studenter vars föräldrar endast har grundskoleutbildning i större utsträckning än andra anger att de måste arbeta för att ha råd att studera, är det inte förvånande att de både arbetar och tjänar mest vid sidan av studierna. I kombination med att det också är en högre andel som inte har rätt till studiemedel i denna grupp är de särskilt beroende av sina arbeten vid sidan av studierna.

Antal svarande: 1904

Utbildningsnivå avser den högsta utbildningsnivå som någon av den svarandes föräldrar har.

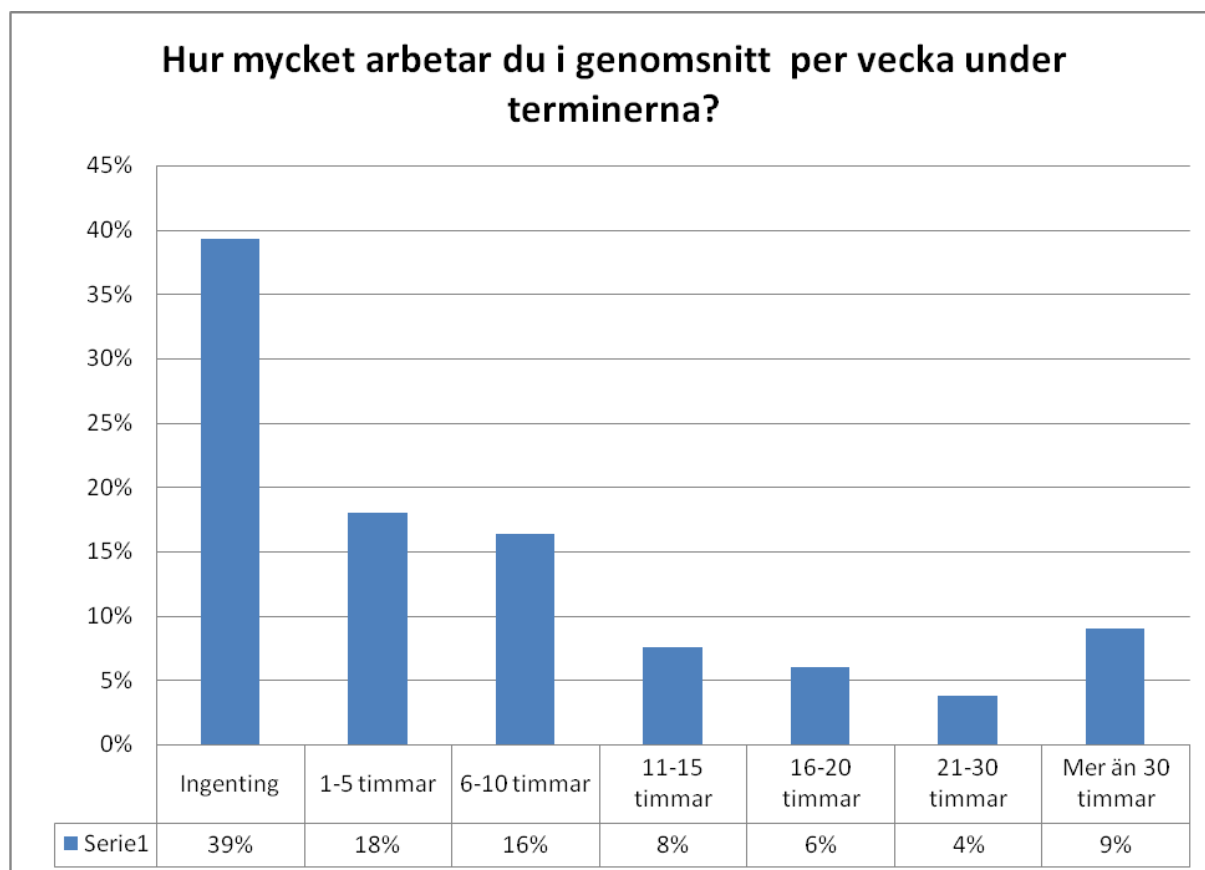
Kvinnliga studenter tenderar enligt svaren att tjäna mindre än manliga studenter under sommarledigheten. Kvinnor är överrepresenterade i de tre lägsta inkomstkategorierna och män är överrepresenterade i de tre högsta inkomstkategorierna. Den största skillnaden, både relativt och absolut, finns i den högsta inkomst kategorin. Var femte man tjänade mer än 50 000 kr under sommaren, medan endast var fjortonde kvinna tjänade så mycket.

Antal svarande: 1891 (i underlaget ingår inte de 11 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön).

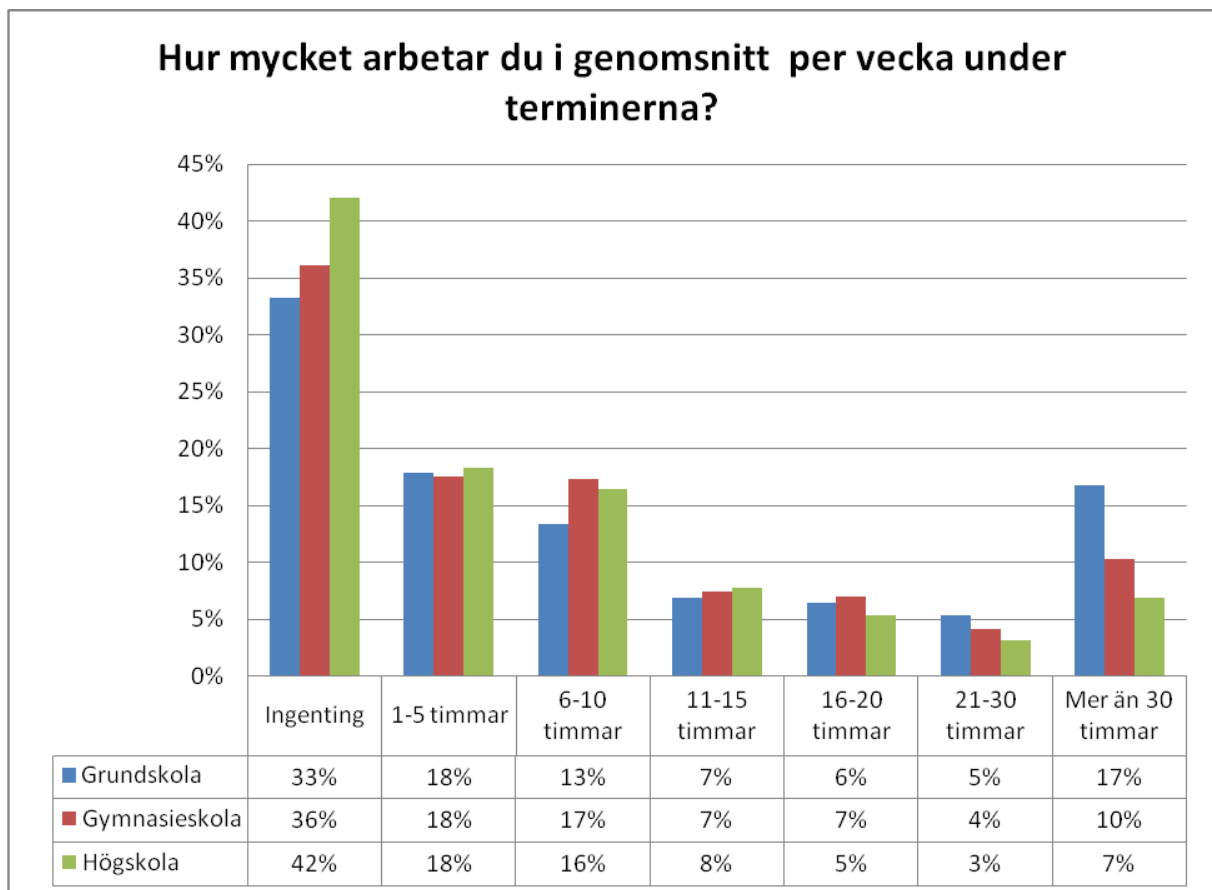
5.3 Hur mycket arbetar studenterna under terminerna?

Under terminerna arbetar sex av tio studenter vid sidan av studierna. Drygt var tredje student arbetar upp till 10 timmar i veckan och drygt var fjärde arbetar mer än 10 timmar. Nästan var tionde student arbetar mer än 30 timmar det vill säga minst 75 procent av en heltidsanställning.

Antal svarande: 2357

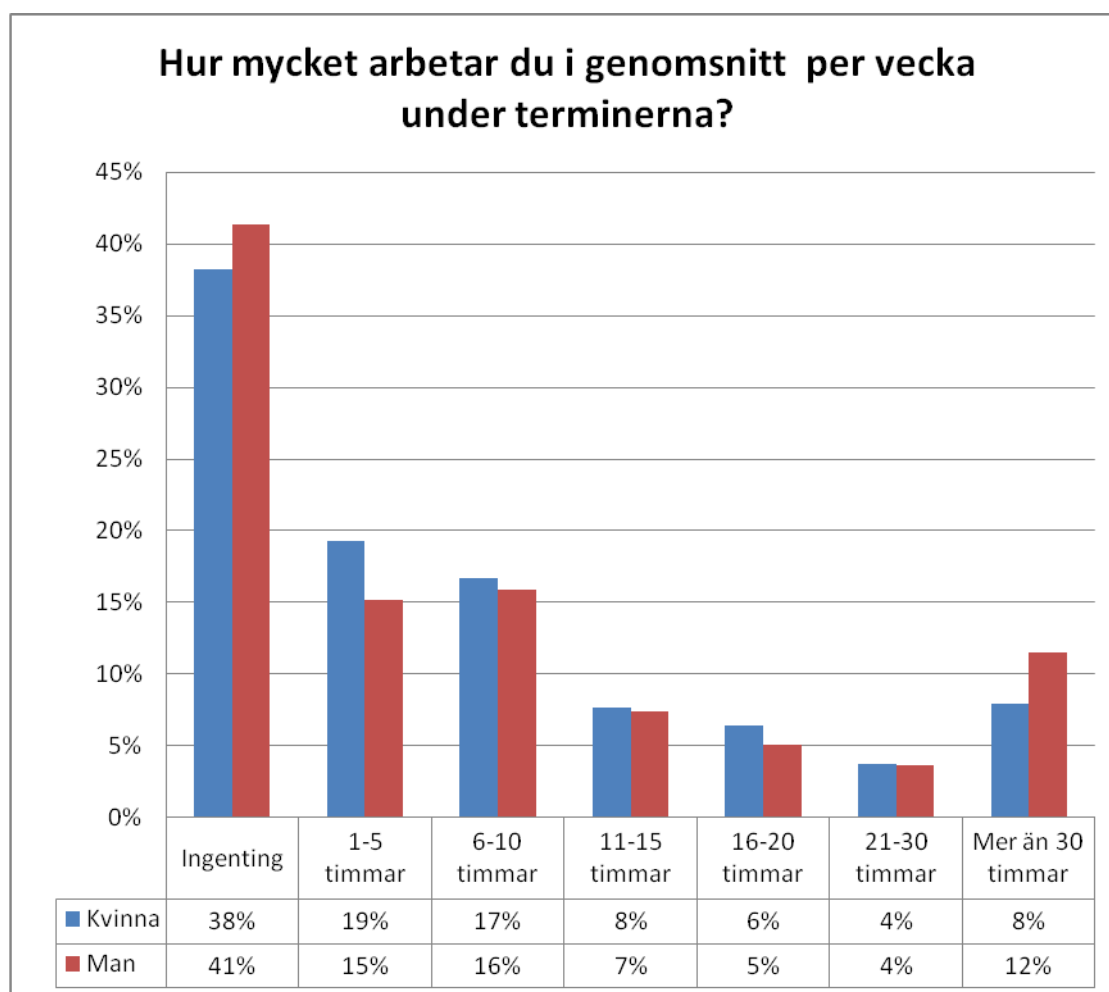
Barn till högskoleutbildade är överrepresenterade i gruppen som inte arbetar alls under terminerna. Av dessa arbetar 42 procent ingenting under terminerna, vilket kan jämföras med barn till de med grundskoleutbildning av vilka 33 procent inte arbetar alls under terminerna. Den senare gruppen är de som arbetar mest. Av studenterna vars föräldrar endast har grundskoleutbildning arbetar 17 procent mer än 30 timmar i veckan, medan endast sju procent av barnen till högskoleutbildade gör det.

Antal svarande: 2357

Utbildningsnivå avser den högsta utbildningsnivå som någon av den svarandes föräldrar har.

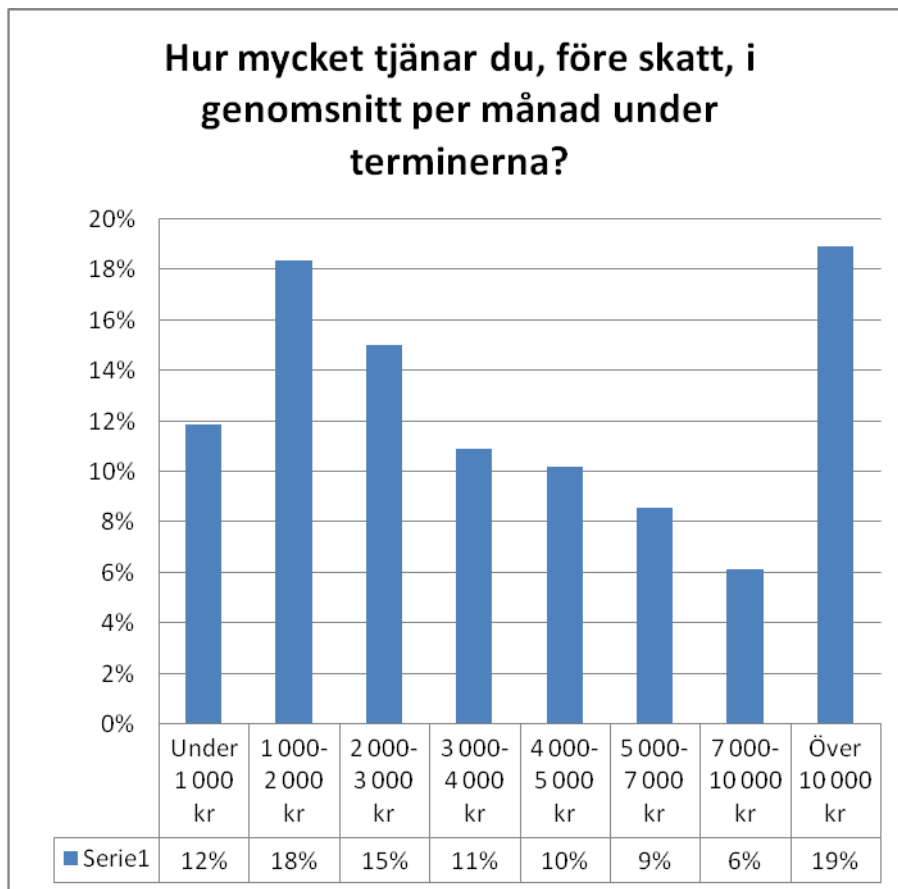
Män är överrepresenterade bland både de som inte arbetar alls och de som arbetar mer än 30 timmar i veckan under terminerna.

Antal svarande: 2342 (i underlaget ingår inte de 15 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön).

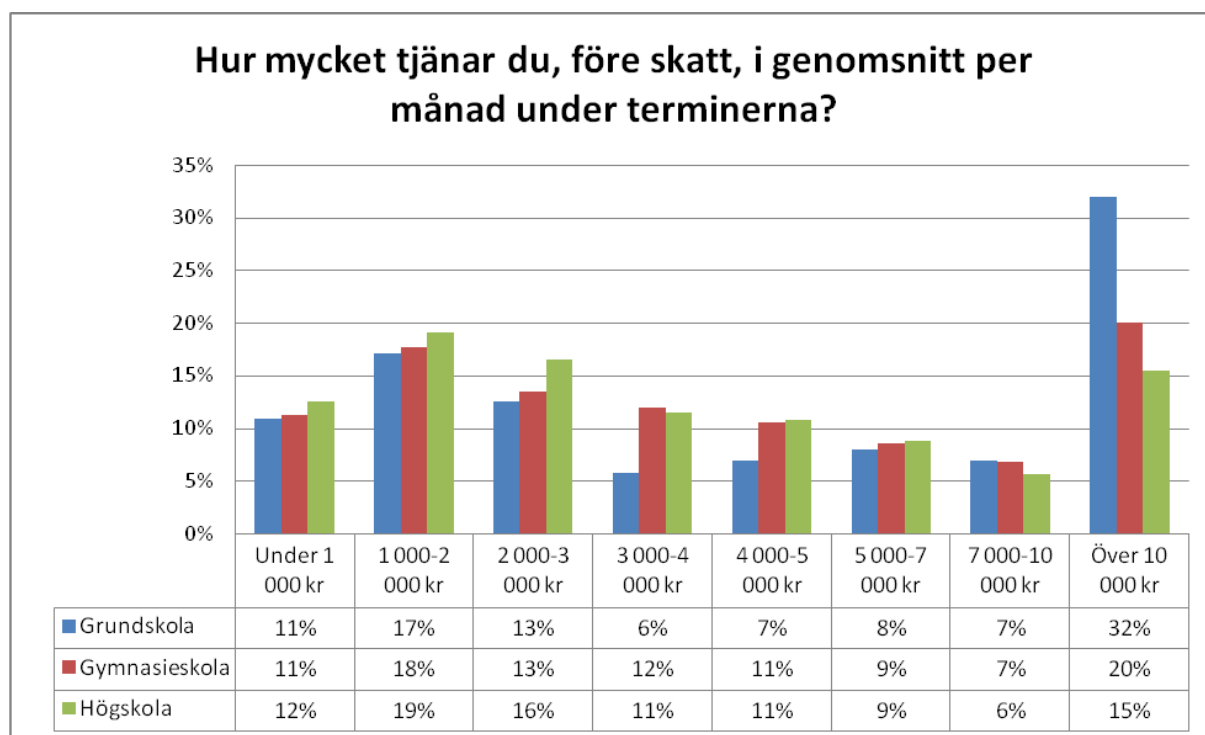
5.4 Hur mycket tjänar studenterna under terminerna?

Var femte student av de som arbetar under terminerna tjänar mer än 10 000 kr i månaden på sitt arbete. I denna grupp ingår sannolikt alla de som arbetar heltid och studerar vid sidan av arbetet, men troligtvis även en stor grupp som studerar på heltid och arbetar mycket vid sidan av studierna. Nästan lika många, 18 procent av studenterna, tjänar 2 000-3 000 kr i månaden på sitt extraarbete under terminerna. Ungefär två tredjedelar av de som arbetar vid sidan av studierna tjänar under 5 000 kr i månaden.

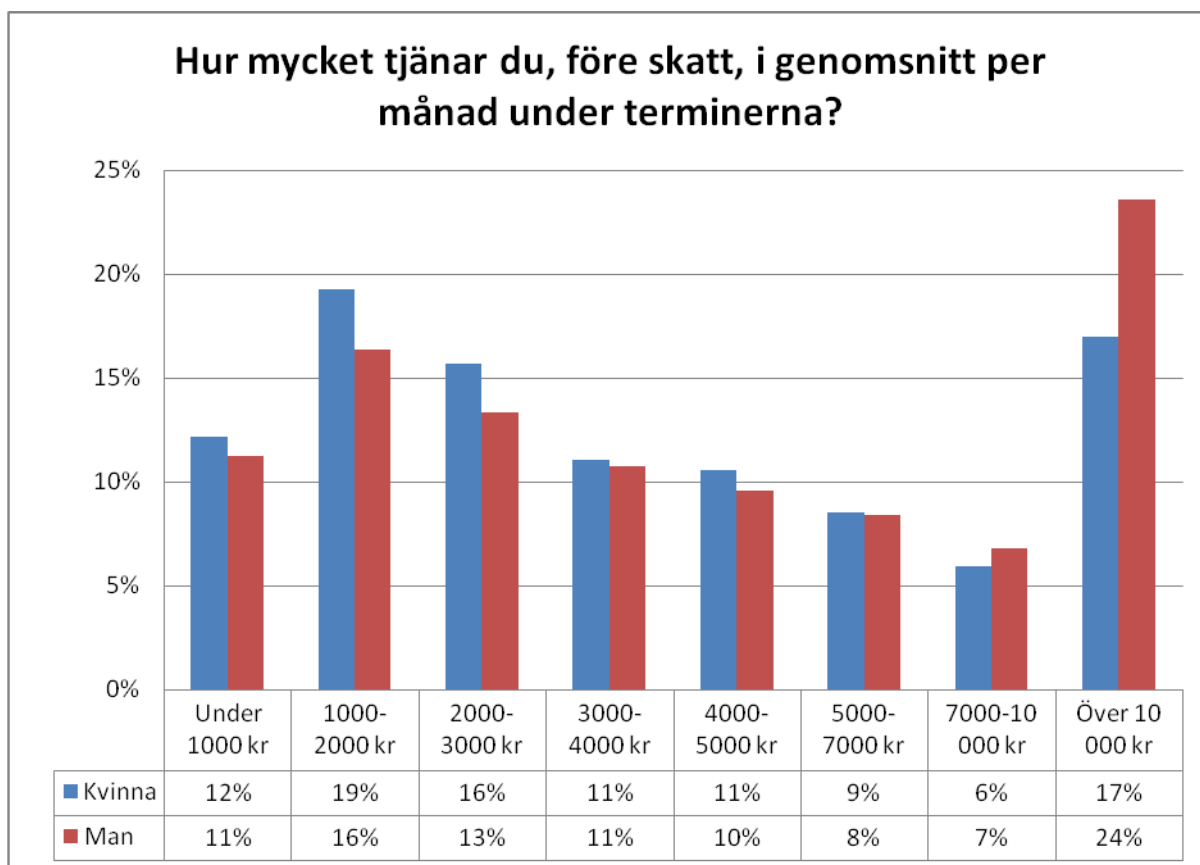
Antal svarande: 1431, vilket avser de som svarat att de arbetar under terminerna.

Barn till föräldrar med endast grundskoleutbildning arbetar mest och tjänar också mest under terminerna. Nästan var tredje svarande i denna grupp tjänar över 10 000 kr i månaden medan knappt var sjätte av de vars föräldrar har högskoleutbildning tjänar så mycket.

Antal svarande: 1431

Manliga studenter som arbetar vid sidan av studierna tenderar, liksom under sommaren, att tjäna mer än de kvinnliga studenterna. Nästan var fjärde man, som arbetar under terminerna, tjänar över 10 000 kr i månaden, vilket kan jämföras med endast var sjätte kvinna. Män är överrepresenterade i de två högsta inkomstkategorierna.

Antal svarande: 1424 (i underlaget ingår inte de 7 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön).

Några av kommentarerna till frågorna om hur mycket studenterna arbetar och hur mycket de tjänar handlar om det så kallade fribeloppet:

”Skulle gärna jobba mer, men fribeloppet gör att jag måste ta hänsyn till hur mycket jag jobbar för att inte komma över maxgränsen och förlora studiemedel.”

”Vill gärna tjäna mer, men fribeloppet gör att det är svårt att jobba så mycket som jag vill.”

”Kunde ha tjänat mer men kan inte göra detta utan att bli av med bidragsdelen på CSN.”

Andra kommentarer rör arbete med låga eller obefintliga löner:

”Volontärarbetade, tjänade erfarenhet men inga pengar.”

”Jag jobbade på kollo där man bor och därmed arbetar största delen av dygnet. Men med låg lön.”

”Jobbar ideellt”

Några har lämnat kommentarer om att de inte hinner eller vill arbeta vid sidan av studierna:

”Vill koncentrera mig på studierna helt och hållet.”

”Studierna är för krävande för att dessutom hinna med ett extrajobb.”

Ytterligare några kommenterar att deras extraarbeten varierar i omfattning från vecka till vecka:

”Det är så väldigt olika, så det är svårt att säga. Ibland jobbar jag inte alls och ibland kanske 16 timmar på en vecka.”

”Det har pendlat lite fram och tillbaka men just nu ingenting med anledning av att jag inte har tid, skulle dock gärna vilja arbeta mer extra.”

”Mycket varierande, ibland har jag arbetat upp till heltid, och vissa månader lite. Är dock nog med att få in minst ett pass/mån.”

5.5 Fribeloppet

Fribe­lopp kallas den maxinkomst som en student får ha utan att det minskar studiemedlet. Som inkomst räknas även stipendier, räntor och aktieutdelning. Under 2009 är fribe­loppet för heltidsstudier ungefär 107 000 kronor ²⁸. Tjänar en student mer än detta be­lopp så minskar både studiebidraget och studielånet.

En stor grupp av studenter tjänar 20 000-30 000 kr under sommaren och omkring 3 000 kr i månaden under terminen. För dessa är det en bit kvar till det fribe­lopp om 107 000 kr som gäller de studenter som studerar totalt 40 veckor per år. Deras studiemedel påverkas därmed inte av de extra pengar som de tjänar. Denna bild ger dock endast en del av sanningen. En del av studenterna har säkerligen valt att inte arbeta för att inte riskera att komma upp i takbe­loppet. Vi har heller inte ställt frågor om de studerande eventuellt arbetar svart. En studie som genomfördes av Skatteverket 2007 visar att fribe­loppsgränsen leder till svartarbete bland studenter. ²⁹ Vidare sänks fribe­loppet om studenten väljer att studera en sommarkurs och ta studiemedel även några veckor under sommaren.

Den grupp som i första hand berörs av fribe­loppsgränsen är de vars föräldrar bara har grundskoleutbildning. I denna undersökning både arbetar och tjänar denna grupp mer än andra studenter. Denna grupp arbetar också i större utsträckning inom ett område som är relevant för deras studier. Arbetet vid sidan av studierna är därför i högsta grad viktigt för dem både för kontakter med arbetsmarknaden och för att säkerställa en inkomst utöver eventuellt studiemedel. De är dessutom något överrepresenterade i gruppen som inte har rätt till studiemedel, varför arbetet vid sidan av studierna blir extra viktigt. Av studenter med extraarbeten har nio procent av de vars föräldrar har högst grundskoleutbildning inte rätt till studiemedel jämfört med fem procent av barnen till dem med högskoleutbildning.

Den 30 mars 2009 presenterade den Studiesociala kommittén sitt förslag om att höja fribe­loppet till omkring 136 000 kr för studiebidragsdelen , och att helt avskaffa fribe­loppsgränsen vad gäller studielånet. Kommitténs ordförande Roger Tiefensee (C) menar att det är många idag som avstår från att jobba extra eller som jobbar mindre än de skulle vilja på grund av fribe­loppsgränsen³⁰.

²⁸ www.csn.se

²⁹ Skatteverket, *Svartköp och svartjobb i Sverige*, Rapport 2007:1, <http://www.skatteverket.se/download/18.3dfca4f410f4fc63c8680003867/ENG,+Appendix+04.pdf>

³⁰ Studiesociala kommitténs presskonferens 2009-03-30, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/34/16/cea2e510.ram>

6 Arbetsplatserna och arbetets relevans för studierna?

I studien har vi ställt frågor om vilka sektorer som studenterna arbetar inom. Klassificeringen har utgått från de grupper som Arbetsförmedlingen använder i sina prognoser, men med en utförligare gruppering på utbildningsområdet där vi har delat in det i *Utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium* samt *Utbildning, inom högre utbildning*.

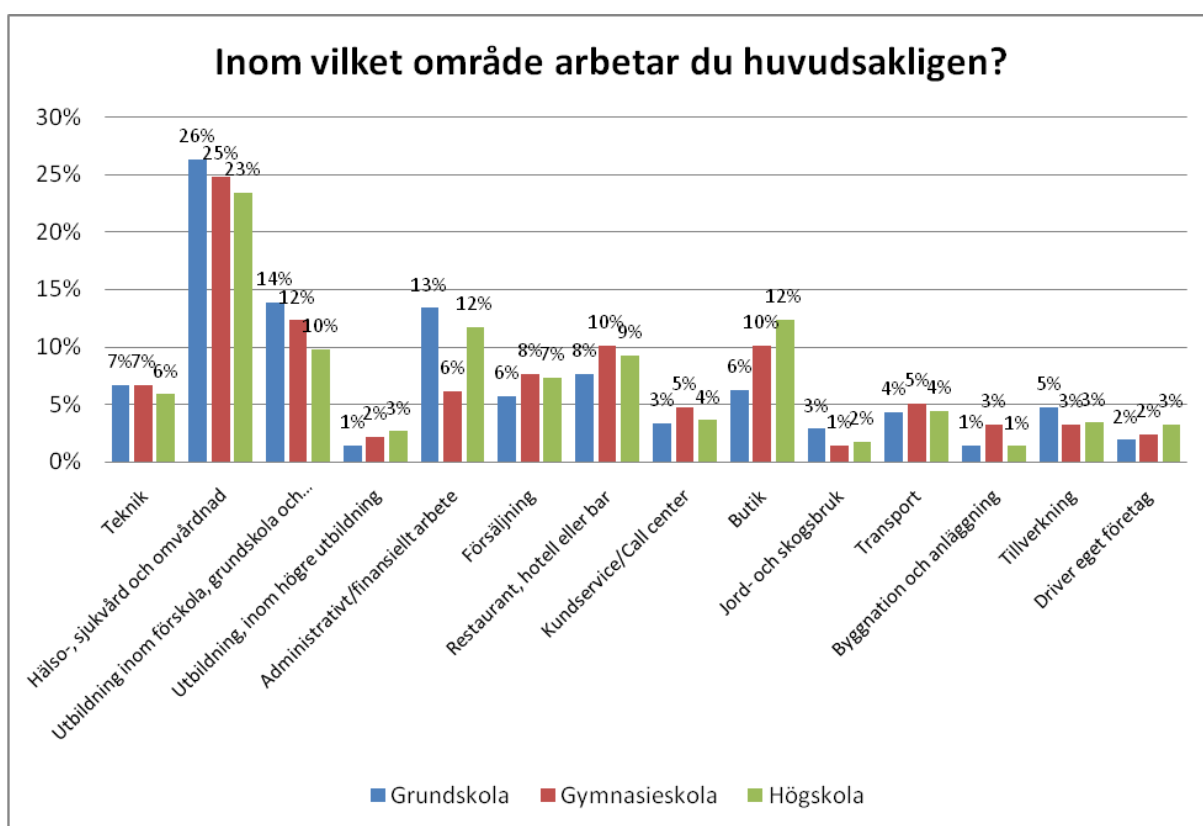
6.1 Flest studenter inom hälso-, sjukvård och omvårdnad

Det allra vanligaste extraarbetet är inom *Hälso-, sjukvård och omvårdnad* där ungefär var fjärde student i studien arbetar. Därefter kommer fyra områden där vardera cirka 10 procent av de studenter som arbetar återfinns; *Utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium*; *Butik*; *Administrativt/finansiellt arbete* samt *Restaurang, hotell eller bar*. Omkring var åttonde extraarbetande student arbetar inom någon del av utbildningsområdet, från förskola till högskola.

Område	Andel
Hälso-, sjukvård och omvårdnad	24 %
Utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium	11 %
Butik	11 %
Administrativt/finansiellt arbete	10 %
Restaurant, hotell eller bar	9 %
Teknik	6 %
Försäljning	7 %
Transport	5 %
Kundservice/call center	4 %
Tillverkning	4 %
Driver eget företag	3 %
Utbildning, inom högre utbildning	2 %
Byggnation och anläggning	2 %
Jord- och skogsbruk	2 %

På flera områden är det svårt att se relevanta skillnader mellan olika grupper av studenter då andelen (2-6 procent) som arbetar inom dem är relativt liten. I de större områdena finns dock ett tydligt utslag. Studerande vars föräldrar endast har grundskoleutbildning arbetar i större utsträckning inom *Hälso-, sjukvård och omvårdnad* respektive *Utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium* än övriga grupper. Fyra av tio i denna grupp arbetar inom antingen området *Hälso-, sjukvård och omvårdnad* eller området *Utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium*. I gruppen vars föräldrar har högskoleutbildning arbetar bara var tredje inom något av dessa områden.

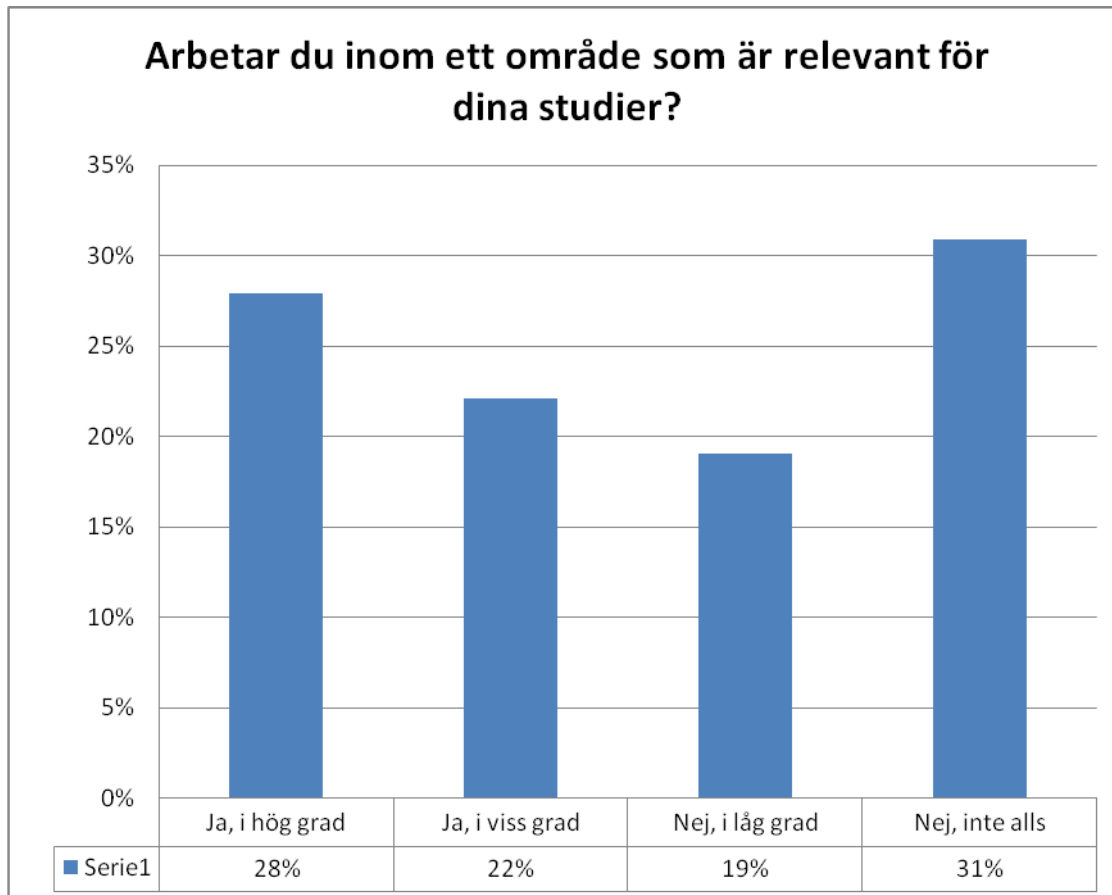
Andelen studenter med extraarbeten vars föräldrar har gymnasieutbildning och som arbetar inom någon av dessa två grupper ligger mellan övriga grupper. Undersökningen pekar alltså på ett möjligt samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och den sektor som studenterna arbetar inom.

Antal svarande: 2357. I diagrammet redovisas bara de 1783 som angett att de arbetar.

6.2 Arbetets relevans för studierna

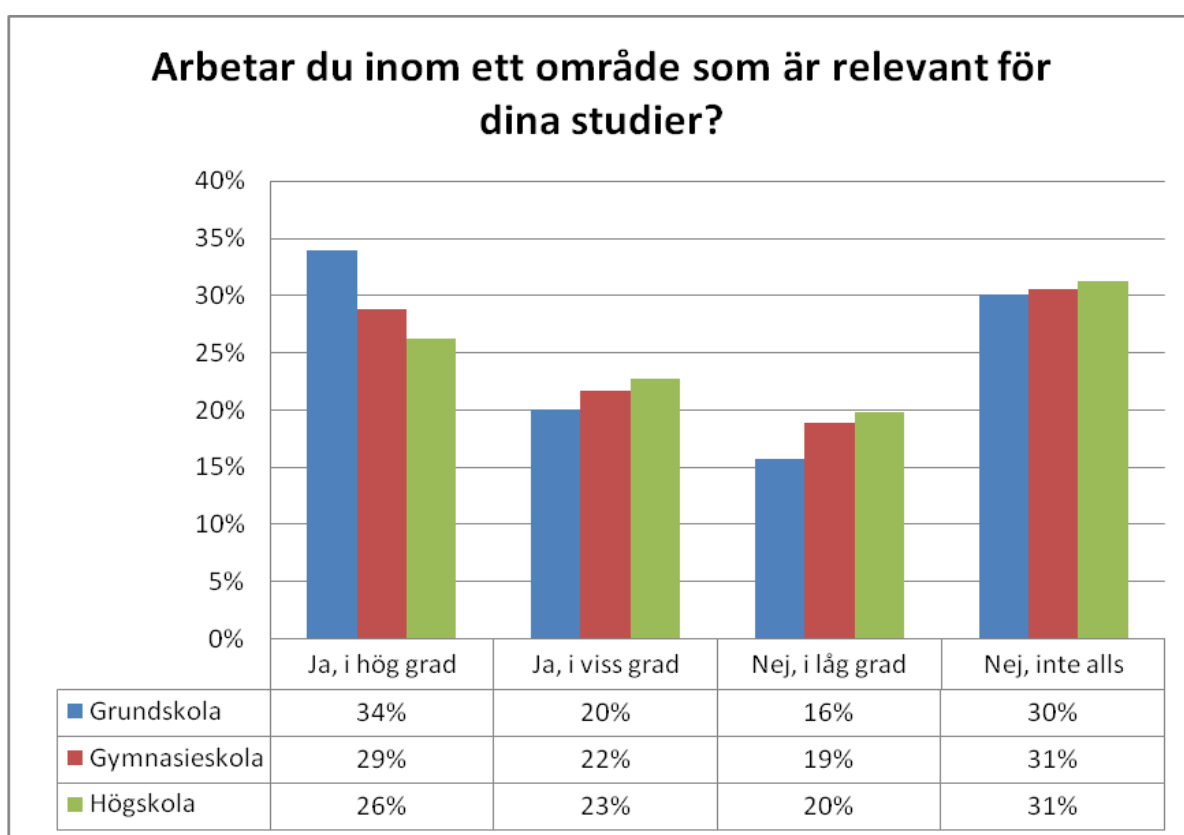
Omkring hälften av studenterna anser att de i hög eller viss grad arbetar inom ett område som är relevant för de studier de bedriver. Bara knappt var tredje menar att de inte alls arbetar inom ett område som är relevant för deras studier.

Antal svarande: 2357. I diagrammet redovisas bara de 1802 som angett att de arbetar.

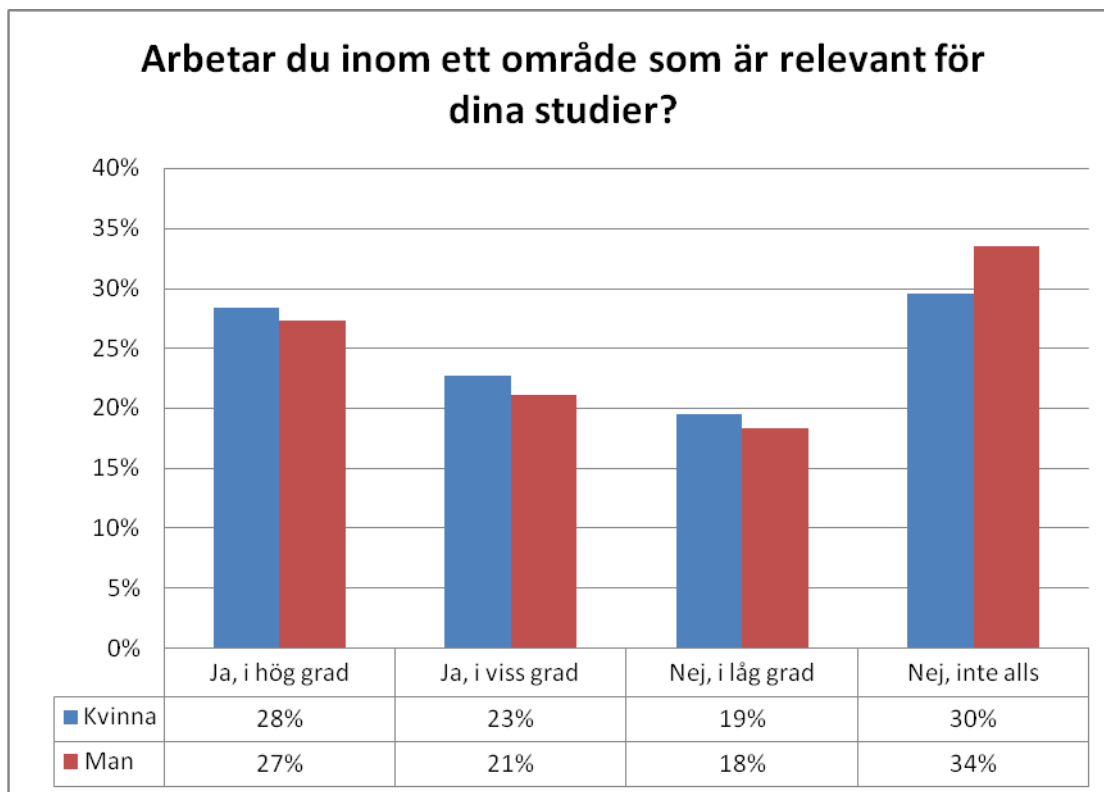
De vars föräldrar har högst grundskoleutbildning arbetar i större utsträckning inom ett område som är relevant för deras studier än övriga grupper. Var tredje svarande vars föräldrar endast har grundskoleutbildning arbetar inom ett område som är relevant för deras studier, medan var fjärde av de vars föräldrar har högskoleutbildning gör det.

Detta resultat står i kontrast till tidigare svar om varför de studerande arbetar extra. Studenter vars föräldrar endast har grundskoleutbildning anger i högre utsträckning än andra att de arbetar för att ha råd att studera. Samtidigt menar de i högre utsträckning att de arbetar inom ett område som är relevant för deras studier. Det medför troligtvis att de får en bättre kontaktyta till framtida arbetsgivare än vad varit fallet om de inte arbetat inom ett område som är relevant för studierna.

Antal svarande: 2357. I diagrammet redovisas bara de 1802 som angett att de arbetar.

Kvinnor verkar i något högre grad än män arbeta inom ett område som är relevant för deras studier. Detta beror sannolikt till del på att en stor grupp av studenterna arbetar inom hälso-, sjukvård och omvårdnad samt utbildning och att en klar majoritet av studenterna på utbildningar inom dessa områden är kvinnor.

I diagrammet ingår inte de 10 som svarat annat/vill ej svara på frågan om kön med varför det totala antalet svarande som angett att de arbetar uppgår till 1792 och inte till 1802.

Bland de kommentarer som studenterna har lämnat till frågorna om arbetsplatsen och arbetets relevans för studierna märks följande:

”Har länge jobbat extra som personlig assistent. Min utbildningsinriktning är Utveckling och Internationellt Samarbete (handlar alltså också om att ge stöd till behövande).”

”Jobbar som lärare, blir färdig lärare nästa termin.”

”Jag tycker ändå att det ger mig en fördel att jobba inom vården. Då jag jobbar med människor lär jag mig en hel del som man har användning för vilket yrke man än har sen.”

”Det är alltid nyttigt att odla sina people-skills, och det gör jag i högsta grad på mitt restaurangjobb. Dessutom bidrar mitt jobb till stärkt självförtroende och höjd självständighet. Jag får kontakter och vänner jag aldrig annars skulle ha träffat.”

”Jag ser inget negativt med att arbetsuppgifterna är irrelevanta för studierna. Tvärtom har jag fått vidgade vyer och fått tillfällen att fundera på om jag verkligen läser det jag gör och av rätt anledning. Skönt också med extraknäck som inte kräver några förkunskaper eller tankeverksamhet; skönt att själv ”producera” utan att behöva visa sig smartare än nödvändigt.”

”Jag tycker att ett arbete utanför det man läser är ett bra sätt att träffa andra människor med olika värderingar, livsåskådning etc. och även att få en viss distans till sitt huvudämne.”

”Jag arbetade inom en annan bransch men anser att arbetserfarenheten hjälpte till att ge mig mitt arbete som jag har idag.”

”Jag skall bli lärare, och inom sjukvården blir det kontinuerlig kontakt med människor, vilket är en värdefull tillgång till framtida arbete.”

7 Slutsatser

Majoriteten av studenterna vid landets universitet och högskolor arbetar vid sidan av studierna. Dessa arbeten är nödvändiga, både för att de ska kunna försörja sig och för att de ska få kontakter och erfarenheter från yrkeslivet som kan hjälpa dem att få arbete efter avslutade studier. Viktigast är dock att få extra pengar vid sidan av studiemedlet.

För studenter vars föräldrar har högst grundskoleutbildning är arbeten vid sidan av studierna särskilt viktiga. Denna grupp har i mindre utsträckning än andra rätt till studiemedel och anser sig i högre utsträckning än andra grupper behöva arbeta extra för att ha råd att studera. De arbetar också i större utsträckning än andra studenter.

Ungefär hälften av studenterna i undersökningen anser att de arbetar inom ett område som är relevant för deras studier. De vars föräldrar endast har grundskoleutbildning anser i större utsträckning än andra studenter att de har ett arbete med relevans för studierna. I de öppna svaren anger flera svarande att de särskilt uppskattar kombinationen av att arbeta inom samma område som de studerar och att detta påverkar såväl arbetet som studierna positivt.

En lagstadgad rätt till heltid riskerar att leda till att den för så många så viktiga kombinationen av teori (studier) och praktik (arbete) försvåras. En mera stelbent arbetsmarknad försvårar troligen dessutom för de som vill kombinera studier med deltidsarbete. Därigenom minskar möjligheterna för de grupper som redan idag är underrepresenterade på högskolan att studera. En lagstadgad rätt till heltid riskerar därmed att resultera i en cementering av den sociala snedrekryteringen till högskolan och i förlängningen den totala utbildningsnivån i landet.

8 Referenser

Fackförbundet Handels i VK 2009-03-16 <http://www.vk.se/Article.jsp?article=262067>

Gudrun Schyman, 2009-02-24 <http://www.feministisktinitiativ.se/artiklar.php?show=796>

Högskolan på Gotland, *Framtida kompetensbehov, En intervjustudie av personalcheferns syn på nytexaminerade akademiker*, 2008

Högskoleverket, *Studentspeglin*, 2007: 20 R

Högskoleverket, *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige*, Rapport 2008:33 R

Högskoleverket, *Årsrapport 2008*

Mona Sahlin i Ekot 2007-06-01 <http://www.sr.se/ekot/artikel.asp?artikel=1400079>

Pressmeddelande från Sif, 2003-05-06, Dålig kontakt med yrkeslivet på högskoleingenjörprogram, <http://www.newsdesk.se/view/pressrelease/50431>

Remissammanställning angående betänkandet Stärkt rätt till heltidsanställning, Saco

Saco Studentråd, *Utbildning Straffbart? En rapport om studenter och trygghetssystem*, 2008

SCB, *Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701*

SOU 2004:43, *Den könsuppdelade arbetsmarknaden*, s.

Skatteverket, *Svartköp och svartjobb i Sverige*, Rapport 2007:1, <http://www.skatteverket.se/download/18.3dfca4f410f4fc63c8680003867/ENG.+Appendix+04.pdf>

Studiesociala kommitténs presskonferens, 2009-03-30

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/34/16/cea2e510.ram>

Törnqvist, Tommy; *Från högskola till arbete*, 2008

<http://www.csn.se><http://www.hj.se/doc/662>

<http://www.su.se/arbetsforum>

https://www.sktf.se/Templates/Page_12949.aspx